

ב"ה

חנוכה

נס חנוכה דוקא על ידי אשה

במצות הדלקת נרות חנוכה מצינו שגם נשים מחוייבות בה, כדאיתא בגמרא "נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס".

ושני פרטים בזה: א) "הגזירה היתה מאד עליהן", וכלשון הרמב"ם "פשטו ידם בממונם ובבנותיהם", וכמבואר בפירוש רש"י. ב) ההצלה מהגזירה נעשתה על ידי אשה.

ומפני זה - אף שמצות נר חנוכה היא מצות עשה שהזמן גרמא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות ממנה - מחוייבות בה גם הנשים.

...ויש לבאר טעם הדבר (בפנימיות הענינים) שההצלה דנס חנוכה באה על ידי אשה דוקא (שלכן מחוייבות - כאמור - בהדלקת נר חנוכה).

ובהקדמה - שלכאורה אינו מובן טעם מסירת-נפשם של בני ישראל במלחמתם נגד היוונים, שהרי, על פי דין לא היו בני ישראל מחוייבים, לכאורה, במסירות נפש זו, כי, גזירת היוונים היתה על מצוות שחל עליהן הדין ד"יעבור ואל יהרג".

וגם בנוגע להגזירה על "בנותיהם" (כנזכר לעיל סעיף ב'), אשר איסור עריות הוא בכלל "יהרג ואל יעבור" - הרי ישנה הסברא ד"אסתר קרקע עולם היתה", ועוד זאת, שמדברי רש"י משמע, שגזירה זו היתה מצד "הנאת עצמן", ובמילא חלה על זה גם הסברא ד"הנאת עצמן שאני".

ואף על פי שהחילוק האמור בין שאר המצוות (ש"יעבור ואל יהרג") וג' העבירות (ש"יהרג ואל יעבור") אינו אלא שלא בשעת השמד, "אבל בשעת השמד, והוא שעומד מלך רשע .. ויגזור שמד על ישראל לבטל דתם או מצוה מן המצוות, יהרג ואל יעבור אפילו על אחת משאר מצוות", ובפשטות נראה שדינו של מצב ימי חנוכה

הוא כשעת גזירה, הרי עדיין יש מקום לעיון אם בני ישראל היו חייבים לצאת במלחמה על כך, שהרי, כוונת הדברים שבשעת השמד "יהרג ואל יעבור" על כל המצוות, היא, שאם כופים את האדם לעבור על מצוות התורה, חייב הוא למסור נפשו ולא לעבור; אבל לכאורה אין לומר שיש חיוב לצאת במלחמה נגד המלכות הרשעה לבטל גזירות.

ולפי זה דרוש ביאור והסבר - מדוע יצאו בני ישראל במלחמה נגד היוונים ומסרו את נפשם באופן שלא היו מחוייבים בו כלל!?

ויש לומר הביאור בזה:

מכיון שבימי חנוכה היתה הגזירה על ענינים הקשורים עם "טהרת המשפחה" (כנזכר לעיל סעיף ב') דבר הנוגע לקדושת האומה, ובזה תלויה גם קדושת עם ישראל במשך כל הדורות הבאים לאחרי זה - לכך לא התחשבו בני ישראל כלל אם חייבים הם למסור את נפשם או לאו, אלא יצאו למלחמה במסירות נפש שלמעלה מטעם ודעת, כדי לשמור ולהבטיח את קדושת האומה.

וענין זה נפעל על ידי נשי ישראל שבדור ההוא:

נוסף לכך שגם הנשים עצמן לחמו נגד היוונים באופן דמסירות נפש שלא היו מחוייבים בה (כמו האנשים), הרי, נשי ישראל הן הן שעוררו ופעלו על האנשים להתעורר בהרגש דמסירות נפש שלמעלה מטעם ודעת, ולצאת במלחמה גלויה נגד היוונים.

וכיון שהעבודה המיוחדת דמסירות נפש שמצינו בימי חנוכה (מסירות נפש שלמעלה מטעם ודעת) - נתעוררה ובאה על ידי נשי ישראל, לכך זכו שגם נס ההצלה באה על ידן דוקא.

ויש לומר, דכיון שהקב"ה משלם לישראל "מדה כנגד מדה" - לכן, כשם שעבודתם של ישראל בזמן ההוא היתה באופן דמסירות נפש שלמעלה מטעם ודעת, גם השכר שניתן להם מאת הקב"ה (בשביל עבודתם) היה למעלה מטעם ודעת.

ושני פרטים בזה: (א) נצחון המלחמה נגד היוונים - שהיה נצחון שלמעלה מן הטבע. (ב) נס מציאת פך השמן הטהור, ועוד ועיקר הנס שלאחרי זה - שאף ש"לא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו

שמונה ימים".

ויובן זה בהקדם: לכאורה מדוע הוצרכו ישראל לנס דמציאת פך שמן טהור, ושהשמן ידלק במשך שמונה ימים - הרי "טומאה הותרה (או דחוייה) בצבור", ואם כן היה מותר להם להדליק את המנורה גם בשמן טמא?

והביאור בזה - שהקב"ה שילם לבני ישראל "מדה כנגד מדה", ומכיון שהם מסרו נפשם באופן דלפנים ולמעלה משורת הדין, שילם להם הקב"ה בנס דמציאת הפך של שמן טהור והדלקתו במשך שמונה ימים, שהוא גם למעלה משורת הדין (כיון שעל פי דין היו מותרים, כאמור, להדליק בשמן טמא).

קטע משיחת ליל נר חמישי דחנוכה, רשימת השומעים בלתי מוגה.

תו"מ ה'תשי"ב ח"א ע' 232.

- 1 שבת כג, א.
- 2 תוד"ה שאף - מגילה ד, א.
- 3 ריש הל' חנוכה.
- 4 שבת שם (ד"ה היו). וכן בר"ן שם (ד"ה שאף). ועוד.
- 5 רש"י, ר"ן ותוס' שם. ועוד. וראה אנציק' תלמודית ערך חנוכה (ע' רמז). וש"נ.
- 6 קדושין כט, א.
- 7 בהבא לקמן - ראה גם ד"ה וישב יעקב (לעיל ע' 205). לקו"ש חל"ה ע' 172 ואילך.
- 8 ראה מגילת אנטיוכוס. אוצר מדרשים (אייזענשטיין) ע' 190 ואילך.
- 9 סנהדרין עד, א. רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ה. טוש"ו"ע יו"ד ר"ס קנז.
- 10 סנהדרין וטוש"ו"ע שם. רמב"ם שם ה"ב.
- 11 סנהדרין עד, ב. וראה בפרטיות אנציק' תלמודית ערך גלוי עריות (ס"ע קח ואילך). וש"נ.
- 12 שבת שם (ד"ה היו). וכן בר"ן שם (ד"ה שאף). ועוד.
- 13 להעיר מכתובות ג, ב ובתוד"ה בתולה שם. ועוד.
- 14 סנהדרין עד, ב. וראה בפרטיות אנציק' תלמודית ערך גלוי עריות (ס"ע קח ואילך). וש"נ.
- 15 ופשיטא את"ל שבגזירה כגון דא ליכא משום איסור עריות (ראה אנציק' תלמודית שם (ע' קי). וש"נ), וכמ"ש בתוספת חדשים למגילת תענית פ"ו (ד"ה ולא הניחו).
- 16 רמב"ם שם ה"ג (מסנהדרין שם, סע"א).
- 17 לפנינו ברמב"ם "גזירה" במקום "שמד". אבל בכ"י התימנים ועוד "שמד".
- 18 ראה רמב"ם שבהערה 6.
- 19 להעיר משיחת ש"פ מקץ תשכ"ד.
- 20 ועד"ז היו אז כמה גזירות אחרות על טהרת המשפחה - ראה שאילתות (הוצאת מירסקי, ירושלים תשכ"א) שאילתא כז (ריש ע' קפה. ע' קפז). וש"נ (ב"באורים והערות"). אוצר מדרשים (שבהערה 13) ע' 189. ע' 192 ואילך. יוצר לשבת ראשון של חנוכה.
- 21 ראה יוצר ושאילתות שבהערה הקודמת (ס"ע קפז ואילך). וש"נ. אוצר מדרשים ע' 190. ע' 192. ולהעיר מפסקי ריא"ז שבת פ"ב הל' חנוכה אות טו.
- 22 שבת קה, ב. סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.
- 23 שבת כא, ב ובמאירי שם. וראה ד"ה ואתה ברחמיך הרבים כו' תשמ"ח ס"ב (סה"מ מלוקט ח"ד ע' ק) ואילך.
- 24 בהבא לקמן - ראה פני יהושע לשבת שם. ועוד. וראה גם לקו"ש ח"כ ע' 488 ואילך. מכתב כ"ו וכ"ח כסלו שנה זו (אגרות-קודש ח"ה ס"ע צו ואילך. ע' קו ואילך).

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח זוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צבי"ה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה